

OPTL

Oikeuspoliittinen
tutkimuslaitos

Reino Sirén & Janne Kivivuori & Juha Kääriäinen &
Mikko Aaltonen

Suomalaisten kokema väkivalta 1980-2006

Verkkokatsauksia 1/2007

Sisällys

Tiivistelmä	1
Väkivallan uhriksi joutuminen	1
Väkivallan luonne	3
Väkivaltatyypit	3
Väkivalta eri ikäryhmissä	5
Väkivallan ilmoittaminen poliisille	6
Väkivallan pelko	7
Kirjallisuus	8
Tutkimusaineisto	9

Tiivistelmä

Tässä raportissa on kuvattu suomalaisten kokeman väkivallan yleisyyttä uhrihaastattelututkimusten valossa. Kansallisia uhritutkimuksia on tehty kuudesti vuosien 1980 ja 2006 välillä. Päätulokset ovat:

- Noin joka kymmenes suomalainen joutuu vuosittain uhkailujen tai väkivallan kohteeksi. Noin 2 prosenttia väestöstä saa vuosittain fyysisen vammaan väkivallan seurauksena.
- Väkivaltaa tai uhkailuja kokeneiden osuus lisääntyi loivasti vuosien 1988 ja 2003 välillä, mutta vuonna 2006 kasvu taittui kääntyen loivaan laskuun.
- Vuonna 2006 väkivaltaa kokeneita oli vähemmän kuin 2003. Tämä koskee sekä vammaan johtanutta väkivaltaa että uhkailuja.
- Eri väkivallan tyypeistä työpaikkaväkivalta nousi voimakkaasti 1993–2003, muttei enää 2006.
- Katuväkivalta on vähentynyt, myös fyysinen katuväkivalta. Katuväkivallan lasku on edelleen jatkunut 2006 sekä miehillä että naisilla.
- Väkivalta ilmoitetaan entistä useammin poliisille: tässä suhteessa kasvu on ollut melko tasaista viimeisten 25 vuoden aikana. Vuoden 2006 tutkimuksen mukaan erityisesti naiset ovat aktivoituneet rikosilmoitusten tekijöinä.
- Väkivallan pelko nousi voimakkaasti vuoteen 1997, mutta on sen jälkeen vähentynyt yhtä voimakkaasti.

Väkivallan uhriksi joutuminen

Rikostilastoihin tulee vain osa kaikista rikoksista. Tilastoihin päätyvät teot ja tekijät ovat vain osa kaikista väkivaltaisista teoista ja niiden tekijöistä. Tekojen tilastoitumiseen vaikuttaa muun muassa se, määrittelevätkö ihmiset tapahtumia rikoksiksi ja ilmoittavatko he poliisille rikoksiksi kokemiaan tekoja. Myös poliisikontrollin kohdistaminen ja teho sekä lainmuutokset vaikuttavat tekojen tilastoitumiseen.

Viranomaisten tilastoiman rikollisuuden muutokset voivat siten johtua paitsi rikoskäyttäytymisen määrän tai piirteiden muutoksista, myös muista tekijöistä kuten sosiaalisen kontrollin tehosta. Jos halutaan tietoa kokonaisrikollisuuden kehityksestä, on käytettävä muita tietolähteitä kuin tilastoitua rikollisuutta. Tärkeimpänä menetelmänä voidaan pitää uhritutkimuksia. Niissä ihmisiltä kysytään, ovatko he joutuneet väkivallan tai muiden rikosten uhriksi.

Yhteystiedot

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Pitkäsillanranta 3 A, 5. krs
PL 444, FI-00531 Helsinki
Puh. 010 3665300
Fax. 010 3665365

Sähköposti etunimi.sukunimi@om.fi
Kotisivu www.optula.om@om.fi

Suomessa on tehty valtakunnallisia uhritutkimuksia kuudesti jaksolla 1980–2006. Tutkimukset perustuvat laajoihin ja edustaviin otoksiin aikuisväestöstä. Tässä raportissa esitellään näiden kansallisten uhritutkimusten pohjalta muodostuvaa kuvaa väkivallan kehityksestä maassamme. Kaikki tiedot kuvaavat 15–74-vuotiaiden kokemaa väkivaltaa.

Väkivalta 1980–2006. Vuonna 2006 vajaa kymmenesosa suomalaisista joutui väkivallan tai uhkailun kohteeksi (taulukko 1). Väkivaltaa tai väkivallan uhkaa kokeneiden osuudessa ei ole tapahtunut kovin suuria muutoksia vuosien 1980 ja 2006 välillä. Vuonna 1980 väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutui 10,1 % 15–74-vuotiaista suomalaista. Vuonna 2006 osuus oli 9,4 %.

Taulukko 1 Väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneita, % 15–74-vuotiaista

1980	1988	1993	1997	2003	2006
10,1	7,9	8,3	9,7	10,7	9,4

Vuosien 1988–2003 aikana voidaan havaita jatkuvaa, joskin lievää nousua väkivallan uhriksi joutuneiden osuudessa. Vuonna 2006 nousu on kuitenkin päättynyt ja kääntynyt laskuun. Muutos vuodesta 2003 on tilastollisesti merkitsevä 5 % tasolla.

Taulukon 1 luvut sisältävät myös ne, jotka ovat kokeneet pelkästään väkivallan uhkaa. Kun tarkastellaan erikseen suoranaisten fyysisen väkivallan ja pelkästään uhkailun kohteeksi joutuneen väestönosan suuruutta, kuva tarkentuu. Kuviossa 1 on esitetty sama kehitys siten, että fyysinen väkivalta on eritelty uhkailusta. Fyysinen väkivalta on tällöin lievimmillään liikkumisen estämistä ja vakavimmillaan aseellista väkivaltaa.

Uhkailu ja fyysinen väkivalta. Pitkällä aikavälillä (1980–2006) fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneiden osuus on alentunut lähes kolmanneksen: vuonna 1980

fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus oli 7,7 %, vuonna 2006 sen sijaan 5,3 % (kuvio 1). Pelkkien uhkailujen kohteeksi joutuneiden osuus on taas kohonnut lähes kaksinkertaiseksi. Vuonna 1980 vain 2,4 prosenttia koki uhkailua, kun vastaava osuus neljännesvuosisata myöhemmin oli 4,1 %.

Fyysisen väkivallan osalta muutos tapahtui jo vuosina 1980–1988. Vuodesta 1988 lähtien fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus on pysynyt hyvin vakaana, noin kuuden prosentin tienoilla. Vuonna 2006 fyysistä väkivaltaa kokeneita oli kuitenkin hieman vähemmän kuin aikaisempina vuosina.

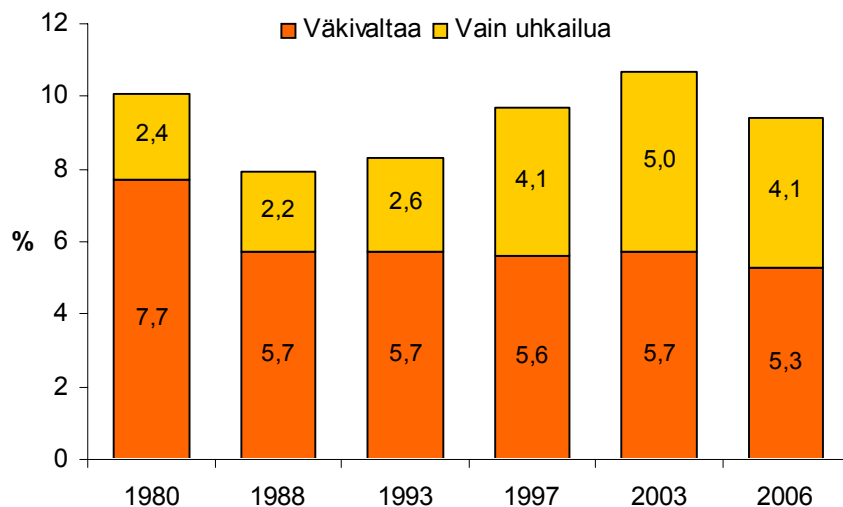
Fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuuden lasku oli erityisen voimakasta miesten parissa: vuonna 1980 melkein joka kymmenes mies oli kokenut fyysistä väkivaltaa, kun vastaava osuus oli 2006 pudonnut noin viiteen prosenttiin (Sirén ym. 2006).

Pelkästään väkivallan uhkaa kokeneiden osuus lisääntyi melko tasaisesti vuosina 1988–2003 (kuvio 1). Uhkaa kokeneiden osuus oli vuonna 2003 yli kaksinkertainen verrattuna vuoden 1988 tasoon. Vuonna 2006 uhkailujen kokeminen ei kuitenkaan enää kasvanut. Uusimmassa tutkimuksessa uhkailuja kokeneita oli saman verran kuin vuonna 1997 ja viidenneksen vähemmän kuin vuonna 2003.

Vain uhkailuja kokeneiden osuuden nousu oli erityisen voimakasta naisten keskuudessa. Vuonna 1980 vain 1,5 % naisista ilmoitti kokeneensa uhkailuja. Vuonna 2003 osuus oli kolminkertainen (4,7 %) ja myös 2006 lähes yhtä korkea (4,0 %) (Sirén ym. 2006).

Kun miesten kokema fyysinen väkivalta on harvinaistunut ja naisten kokema uhkailu lisääntynyt, miesten ja naisten kokemaa väkivaltaa kuvaavat luvut ovat lähentyneet toisiaan.

Uhkailujen määrän nousua arvioitaessa on paikallaan muistaa, että se voi johtua ainakin kahdesta seikasta: (a) uhkaavan käyttäytymisen lisääntymisestä¹ ja (b) siitä, että riitaisen käyttäytymisen tulkitaan aiempaa herkemmin kuuluvan väkivaltailmiön piiriin. Uhkailujen

Kuvio 1 Vuoden aikana fyysistä väkivaltaa kokeneita ja pelkästään fyysisen väkivallan uhkaa kokeneita, % 15–74 vuotiaista

¹ Pieneltä osin uhkailujen lisääntyminen on voinut liittyä viestintäteknologian muutoksiin (käsipuhelimet, tekstiviestit, sähköposti).

lisääntyvä kokeminen voi osin liittyä myös pelkoihin ja turvattomuuden tunteeseen. Molemmat tekijät voivat vaikuttaa myös samanaikaisesti.

Vammaan johtanut väkivalta. Niistä ihmisistä, joihin kohdistuu fyysistä väkivaltaa, vain osa saa väkivallan seurauksena vamman. Kansallisissa uhritutkimuksissa on siksi jokaisena vuonna kysytty, minkälainen vamma väkivallasta seurasi. Kysymystä on pidetty tärkeänä, koska se mahdollistaa muita kysymyksiä paremmin tulosten ajallisten vertailtavuuden. Väkivaltaa kokeneiden määrä voi lisääntyä tai vähentyä siksi, että ihmisten käsitys siitä, mitä ”väkivalta” tarkoittaa, muuttuu. Kun kysymys sidotaan fyysiseen vammaan, saadaan ilmiö ankkuroitua paremmin objektiivisiin seurauksiin.

Vuonna 2006 kaksi prosenttia väestöstä – noin 75000 henkilöä – sai väkivallan yhteydessä vamman (kuvio 2). Myös vamman saaneiden osuus on pienempi kuin vuoden 2003 mittauksessa. Miehet ja naiset kokevat suunnilleen yhtä paljon vamman aiheuttavaa väkivaltaa: tässäkin voidaan havaita sukupuolten koke-man väkivaltarakenteen samanlaistuminen.

Väkivallan luonne

Uhritutkimuksen lomakkeessa on kysytty erikseen seitsemästä erilaisesta väkivallan muodosta.

Kun eri väkivaltamuotoja tarkastellaan, havaitaan, että varsinkin uhkailun kokeminen yleistyi 1980–2003. Vuoden 2006 tutkimus osoittaa, että uhkailujen kokeminen on saavuttanut lakipisteensä. Nousu ei enää jatku (taulukko 2).

Muiden väkivallan muotojen osalta ei voida havaita yhtä selviä trendejä kuin uhkailussa. Tönnimisen osalta havaitaan, että 2000-luvun lukemat ovat sarjan korkeimmat, vaikkakin lähellä vuoden 1980 lukemaa. Tämä koskee myös kategoriaa ”muu väkivalta”.

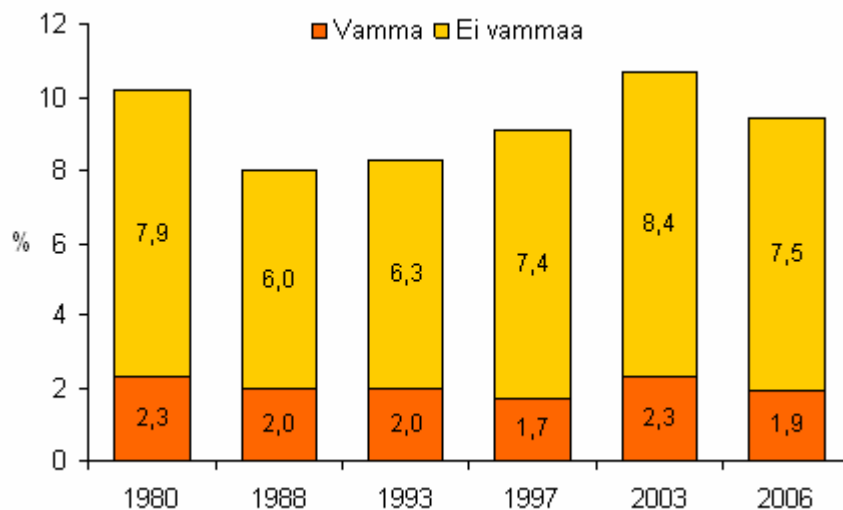
Väkivaltatyypit

Seuraavaksi esitetään tietoja väkivallan kehityksestä siten, että erilaisia väkivallan tyyppiejä tarkastellaan erikseen.

Perheväkivallaksi on määritelty väkivalta, jonka tekijä oli avo- tai aviopuoliso, entinen puoliso tai kumppani tai muu perheen jäsen. Valtaosin kyse on nykyisen tai entisen puolison väkivallasta.

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan muiden keskenään tuttujen välistä väkivaltaa, mukaan lukien vakituiset seurustelukumppanit². **Työpaikkaväkivalta** on joko työpaikalla tai muuten ansiotyötä tehdessä koettua väkivaltaa. **Ravintola- ja huvipaikkaväkivallaksi** on määritelty ravintolassa, baarissa, tanssipaikalla tai niiden sisäkäyntialueella tapahtunut väkivalta, jonka tekijä ei ollut tuttu. Viides väkivaltatyypin on **katuväkivalta**, jossa tekijä oli tuntematon tai korkeintaan tilapäinen tuttava ja joka tapahtui ulkona kadulla, tiellä tai torilla.

Taulukossa 3 on esitetty väkivaltaa kokeneiden määrät väkivaltatyypin ja sukupuolen mukaan. Tässä tarkastelussa ei eroteta fyysistä väkivaltaa ja uhkailuja (fyysisen väkivallan määrä väkivaltatyypeittäin, ks. Sirén ym. 2006).

Kuvio 2 Vuoden aikana väkivaltaa kokeneita, % 15–74 vuotiaista

² Väkivallan tekijää koskevassa kysymyksessä oli vuonna 2006 uusi vaihtoehto ”vakituinen seurustelukumppani”. Vertailukelpoisuuden vuoksi seurustelukumppanin väkivalta on vuonna 2006 laskettu *lähisuhdeväkivallaksi*, sillä aikaisempina vuosina vastaavat väkivallanteot ovat todennäköisimmin sijoittuneet tähän ryhmään (tekijä=”pitempiaikainen tuttava”). Vuoden 2005 naisuhritutkimuksessa *parisuhdeväkivallalla* tarkoitetaan nykyisen tai entisen avio- tai avopuolison fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai niillä uhkailua (Piispa ym. 2006, 43).

Taulukko 2 Väkivallan eri muotojen kokeminen, % 15–74-vuotiaista

	1980	1988	1993	1997	2003	2006
Uhkailu	3,7	3,4	3,9	5,6	7	5,8
Liikkumisen estäminen	2,9	2,1	2,7	2,5	3,2	2,8
Töniminen	2,9	2,2	2,4	2,4	3,3	3,2
Lyöminen (ei jälkeä)	1,7	1,3	1,1	1,4	1,7	1,2
Lyöminen (näkyvä jälki)	0,2	1,7	1,6	1,1	1,5	1,3
Aseellinen väkivalta	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Muu väkivalta	0,6	0,5	0,4	0,9	1,6	1,5
Jokin näistä	10,1	7,9	8,3	9,7	10,7	9,4

Perheväkivalta. Naiset joutuvat perheväkivallan kohteeksi paljon useammin kuin miehet. Perheväkivaltaa kokeneiden naisten osuus on kuitenkin ollut laskussa vuodesta 1980. Miesten kokema perheväkivalta nousi 1980–1997, mutta on sen jälkeen myös vähentynyt.

Naisiin kohdistuneesta perheväkivallasta valtaosa on nykyisen tai entisen puolison aiheuttamaa. Vuoden 2006 tuoreimmista tilanteista näiden tekijäryhmien osuus oli 82 prosenttia.

Lähisuhdeväkivalta. Tällä väkivaltatyypillä tarkoitetaan sellaisten tuttuja harjoittamaa väkivaltaa, jossa väkivallan tekijä ei kuitenkaan ole perheenjäsen. Vakituisten seurustelukumppanien väkivalta kuuluu tähän tyyppiin. Kokemukset ovat miehillä ja naisilla suunnilleen yhtä yleisiä. Lähisuhdeväkivallan taso on vuotta 1980 lukuun ottamatta pysynyt varsin vakaana.

Työpaikkaväkivalta. Varsinkin naiset ovat kokeneet yhä enemmän väkivaltaa tai sen uhkaa työpaikoillaan. Työpaikkaväkivalta on naisten kokemista väkivaltatyypeistä yleisin. Kasvu heijastaa erityisesti sitä, että terveyden- ja sairaanhoidon ammateissa toimivat naiset kokevat aiempaa enemmän väkivaltaa ja sen uhkaa (Heiskanen 2005).

Vuoden 2006 tutkimuksen mukaan työpaikkaväkivallan kasvu näyttäisi pysähtyneen ja vähentyneen niin naisten kuin miestenkin kohdalla. Vuosien 1997 ja 2003 välinen työpaikkaväkivallan kokonaistason nousu samoin kuin sen lasku vuosien 2003 ja 2006 välillä johtuu etupäässä naisiin kohdistuneen työpaikkaväkivallan muutoksista.

Ravintolaväkivalta. Väkivallan kohteeksi joutuminen ravintoloissa ja huvipaikoilla oli vuonna 2006 miehillä yli kaksi kertaa yleisempää kuin naisilla. Ero on aikaisempina vuosina ollut huomattavasti suurempikin.

Tämän väkivaltatyypin kehitys noudattaa väkivallan yleistä kehityssuuntaa. Ravintolaväkivalta näyttää yleistyneen 1980-luvun lopulta vuoteen 2003, mutta palautui vuonna 2006 takaisin vuoden 1993 tasolle.

Katuväkivalta herättää äkkiväimättömyydellään pelkoa. Sekä miesten että naisten kokemukset katuväkivallasta ovat kuitenkin puolittuneet 1980-luvun alkuun verrattuna. Erityisen selvästi on vähentynyt fyysinen väkivalta. Vuosi 1980 erottuu muista havaintovuosista katuväkivallan runsaudella.

Vuonna 1980 jopa yli neljä prosenttia miehistä oli kokenut fyysistä katuväkivaltaa, kun vastaava osuus oli 1,4 prosenttia vuonna 2006.

Miehiin kohdistuu naisia enemmän uhkailuja tai fyysistä käsiksi käymistä tuntemattomien henkilöiden taholta riippumatta siitä, onko kyse ravintola- vai katuväkivallasta. Näiden väkivaltatyypien keskeinen yhteinen tekijä on alkoholi. Voidaan olettaa, että alkoholin ravintolakulutuksen kasvu lisää myös anniskelupaikkojen ulkopuolella tapahtuvaa väkivaltaa. Väkivaltatyypien kehityssuunta on kuitenkin ollut hieman erilainen. Ravintola- ja huvipaikkaväkivalta on hienokseltaan lisääntynyt kun taas katuväkivalta on vähentynyt.

Edellä tarkasteltujen väkivaltatyypien lisäksi on väkivaltatilanteita, vuonna 2006 joka kuudes kaikista, jotka eivät sijoitu mihinkään tarkastelluista ryhmistä. Lähinnä ne voidaan rinnastaa katuväkivaltaan. Tekijä oli useimmiten täysin tuntematon henkilö (63 %) ja uhkaileminen tai väkivalta oli tapahtunut kaupassa, asemalla, ym. julkisessa tilassa (15 %), asuintalon pihassa tai porraskäytävässä (14 %) tai julkisessa liikennevälineessä (13 %). Vuonna 2006 sekä miehistä että naisista (15–74-vuotiaat) 1,8 prosenttia oli kokenut tällaista väkivaltaa.

Taulukko 3 Eri väkivaltatyypien kohteeksi joutuneet, % 15–74 vuotiaista

Miehet							Naiset						
	1980	1988	1993	1997	2003	2006		1980	1988	1993	1997	2003	2006
Perhe	0,1	0,2	0,4	0,4	0,2	0,3	Perhe	1,9	1,6	0,9	1,4	1,1	1,2
Lähisuhde	2,8	1,3	1,4	1,3	1,6	1,4	Lähisuhde	1,7	1,0	1,1	1,8	1,2	1,3
Työ	1,9	1,7	1,6	2,3	2,6	2,2	Työ	1,0	1,6	2,0	2,8	4,4	3,8
Ravintola	2,5	1,8	2,2	2,6	2,7	2,2	Ravintola	0,4	0,5	0,8	0,8	1,0	0,9
Katu	5,1	3,5	3,3	3,5	3,1	2,3	Katu	2,4	1,8	1,9	1,5	1,5	1,1

Väkivaltatilannetta ja teon tarkoituksperää kuvaa myös väkivaltaa kokeneiden lyhyt luonnehdinta tapahtumasta. Vuonna 2006 väkivallan kohteeksi joutuneista miehistä yli neljännes katsoi, että tekijän tarkoituksena oli viimeksi sattuneessa tapauksessa pelkkä kiusanteko (28 %). Naisten kohdalla oli yleisemmin kysymys potilaan tai asiakkaan uhkaavasta tai väkivaltaisesta käyttäytymisestä (20 %). Perheriidaksi viimeksi sattunutta tapausta kuvasi naisista joka kymmenes (10 %), miehistä vajaat neljä prosenttia. Joka kahdeksas naisiin kohdistunut teko oli luonteeltaan seksuaalista lähentelyä (12 %).

Väkivallan tekijä vuonna 2006. Naisten ja miesten kokeman väkivallan eroja valaisee myös tekijän ja uhrin suhde. Kuviossa 3 esitetty jakauma koskee viimeksi sattunutta väkivaltatilannetta vuonna 2006.

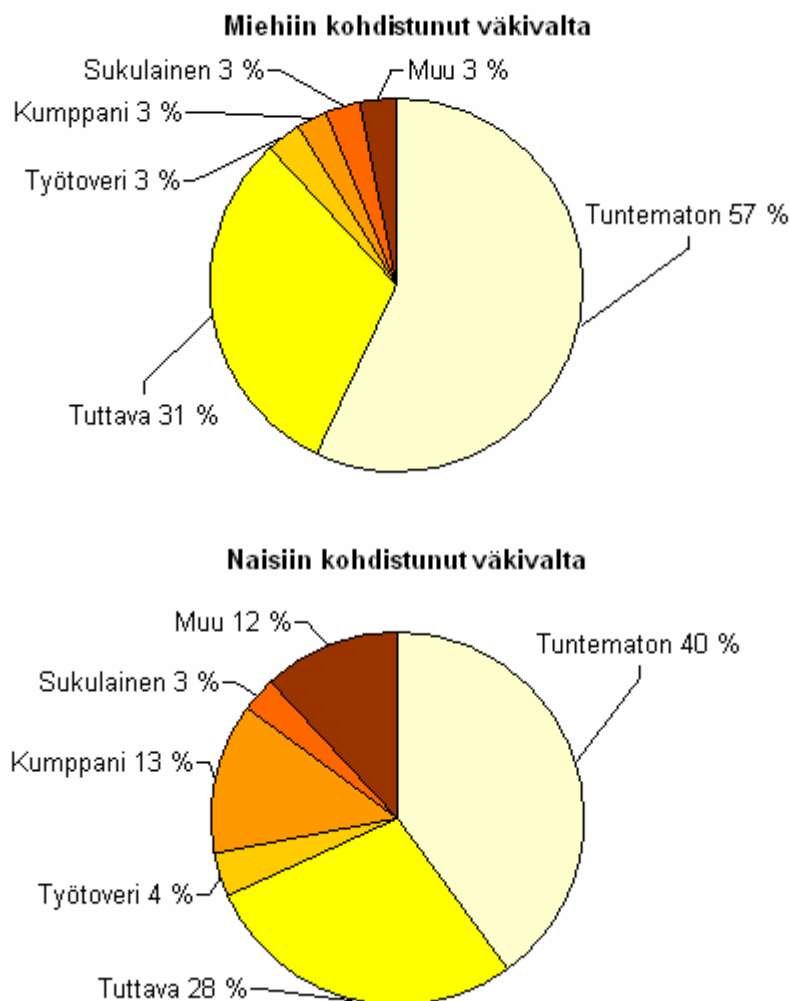
Sekä miehiin että naisiin kohdistuvassa väkivallassa ”tuntematon” tekijä on yleisin, tuttava toiseksi yleisin. Miehiin kohdistuvista väkivallanteoista melkein yhdeksän kymmenestä (88 %) on joko tuntemattoman tai tuttavan aiheuttama, naisilla vastaava osuus on noin

kaksi kolmasosaa (68 %). Naisiin kohdistuvassa väkivallassa parisuhdekumppanit ovat merkittävä tekijäryhmä, samoin ”muut” tekijät. Useimmiten näissä muissa tilanteissa on kyse työpaikkaväkivallasta asiakkaan tai potilaan taholta.

Väkivalta eri ikäryhmissä

Väkivallan kohteeksi joutuminen on hyvin selvästi ikään liittyvä ilmiö: eniten väkivaltaa kokevat nuorimmat vastaajat. Mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kysymys, sitä vähemmän väkivaltaa on koettu (kuviot 4 ja 5). Varsinkin nuorten miesten riski joutua väkivallan kohteeksi poikkeaa voimakkaasti vanhemmista miehistä.

Väkivallan ”arkipäiväisyys” nuorten keskuudessa ei koske vain lievimpiä väkivallan muotoja vaan näkyy myös vammoihin johtaneessa väkivallassa. Miehillä väkivallan kokeminen vähenee tasaisesti siirryttäessä vanhempiin ikäryhmiin. Naisilla väkivaltaa kokeneiden osuus ei vähene yhtä jyrkästi iän mukana. Tämä selittyy väkivaltakokemusten erilaisuudella. Miesten kohtaama väki-

Kuvio 3 Väkivallan tekijä vuoden 2006 viimeisimmässä väkivaltatilanteessa, %

valta on pääosin vapaa-ajanviettoon liittyvää katu- ja ravintolaväkivaltaa, jonka kokeminen on vahvasti yhteydessä ikään. Naisilla väkivaltakokemukset painottuvat enemmän kodeissa tapahtuvaan väkivaltaan sekä työssä koettuun väkivaltaan (Sirén & Honkatukia 2005).

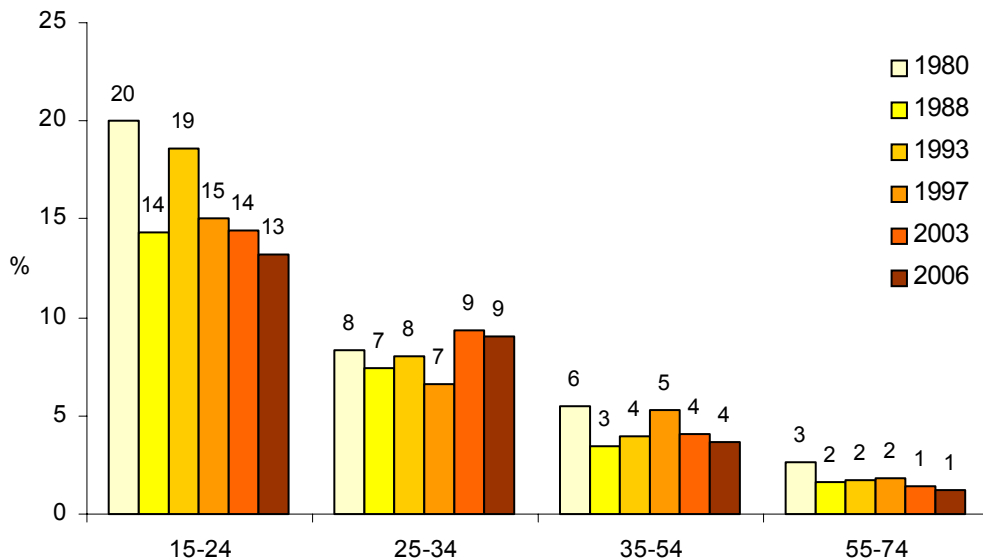
Väkivallan ilmoittaminen poliisille

Ilmi tulleen rikollisuuden määrään vaikuttaa oleellisesti rikosten uhriksi joutuneiden halu ilmoittaa tapahtuneesta rikoksesta poliisille. Siksi on tärkeää tarkastella rikosilmoitusalttiudessa tapahtuneita muutoksia. Rikosilmoitusalttiuden tarkastelulla on myös yleisempää merkitystä, se valottaa myös muun muassa kansalaisten luottamusta rikollisuuskontrolliin.

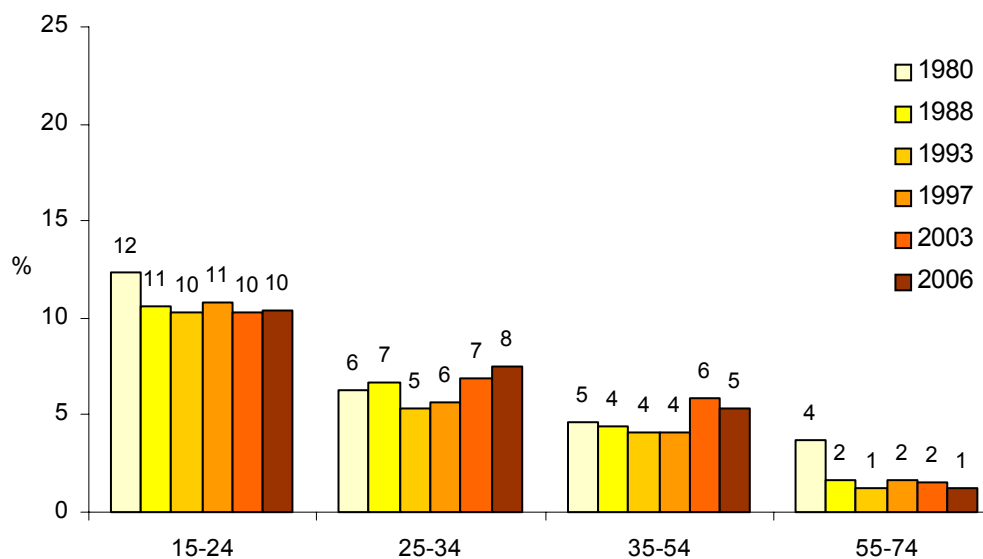
Yksittäiset väkivaltatapaukset tulevat poliisin tietoon joko uhrien tai sivullisten ilmoitusten perusteella tai

poliisin omien toimenpiteiden seurauksena, esimerkiksi muun rikollisuuden selvittämisen yhteydessä. Poliisin tietoon tulleesta väkivaltatapauksesta ei kuitenkaan välttämättä aina kirjata rikosilmoitusta. Osa poliisin tietoon tulleista vähäisistä – tai poliisin sellaisiksi tulkitsemista – rikoksista jää luultavasti kirjaamatta rikosilmoituksena poliisin tietojärjestelmään, ellei uhri tai muu asianomistaja nimenomaisesti halua rikosilmoitusta kirjattavan. Toisaalta lievän väkivaltarikoksen uhrilla on tietyin edellytyksin asianomistajana mahdollisuus määritellä itse, haluaako rikosilmoitusta kirjattavan.

Mitä vakavammasta väkivallasta on kyse, sitä useammin teko tulee poliisin tietoon ja rikoksen käsittely etenee tuomioistuimeen saakka. Lähes kaikki henkiriikokset tulevat poliisin tietoon ja tekoon syyllinen saadaan selvitettyksi. Mitä lievemmästä väkivallasta on kyse, sitä suurempi osa tapahtumista jää todennäköisesti piiloon.

Kuvio 4 Fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneet miehet 1980–2006, % ikäryhmästä

Kuvio 5 Fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneet naiset 1980–2006, % ikäryhmästä

Aikuisväestön alttius tehdä ilmoitus itseensä kohdistuneesta väkivallasta on jopa noin nelinkertaistunut vuoden 1980 jälkeen (kuvio 6). Vuonna 1980 vain kuusi prosenttia vähintään lyönnin sisältäneistä tapauksista johti rikosilmoitukseen, kun vastaava osuus oli vuonna 2006 noussut 23 prosenttiin. Rikollisuustilanteen seurannan näkökulmasta ilmoitusalttiuden kasvu tarkoittaa, että väkivallan määrässä havaittu kasvu, joka perustuu poliisin kirjaamaan rikollisuuteen, johtuu osin (lievempien väkivaltarikosten osalta ehkä jopa pääosin) ilmoitusalttiuden noususta.

Ilmoitusalttius on kasvanut tasaisesti erityisesti nuorten keskuudessa. Keski-ikäisten ja heitä vanhempien ilmoitusalttius näyttää myös selvästi olevan kasvussa, vaikka heidän kohdallaan mittausajankohtien välillä on vaihtelua enemmän kuin nuorten keskuudessa. Nuorena omaksutut asenteet säilyvät usein läpi elämän, joten nuorten ilmoitusalttiuden kasvun voi olettaa heijastuvan myös tulevaisuuteen.

Ilmoitusalttiudessa on havaittu myös eroja sukupuolten välillä. Aiempien uhritutkimusten perusteella on havaittu, että miehiin kohdistuva väkivalta tulee selvästi useammin poliisin tietoon kuin naisiin kohdistuva väkivalta. Luultavasti tämä liittyy siihen, että miehiin kohdistuva väkivalta tapahtuu useammin julkisella paikalla kuin naisiin kohdistuva väkivalta, joka on tyypillisesti perhe- ja parisuhdeväkivaltaa. Tilanne näyttää kuitenkin tässä suhteessa olevan muuttumassa.

Vuoden 2006 uhritutkimuksen perusteella naisiin kohdistuva väkivalta tulee poliisin tietoon selvästi aiempaa useammin. Tämä näyttää liittyvän nimenomaan naisten kasvaneeseen rikosilmoitusalttiuteen: naiset ilmoittavat selvästi aiempaa useammin heihin kohdistuvat väkivaltarikokset poliisille. Kun vielä vuonna 2003 naiset ilmoittivat vain joka kymmenennen lyönnin sisältäneen tapauksen poliisille, vuonna 2006 ilmoitettiin jo joka viides. Tämä kehitys saattaa liittyä siihen, että naisiin

kohdistuva väkivalta on vähitellen muuttumassa perhe- ja parisuhdeväkivallasta julkisilla paikoilla ja työpaikoilla tapahtuvaksi väkivallaksi. Myös perheväkivaltaan kiinnitetty huomio on voinut helpottaa rikosilmoituksen tekemistä.

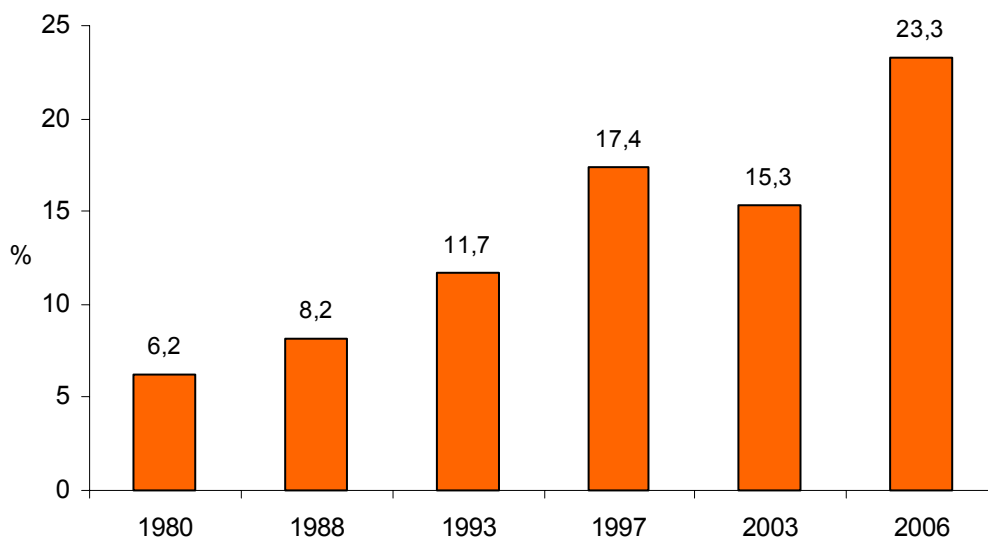
Kaikkein syrjäytyneimmät ja moniongelmaisimmat väestöryhmät ovat tyypillisesti aliedustettuina uhritutkimuksissa. Näihin ryhmiin kohdistuu muita enemmän väkivaltaa. Siksi väestöhaastatteluihin perustuvat tiedot ilmoitusalttiudesta voivat antaa todellisuutta positiivisemmän kuvan siitä, kuinka suuri osa väkivallasta tulee viranomaisten tietoon (ja sitä kautta myös tilastoihin).

Väkivallan pelko

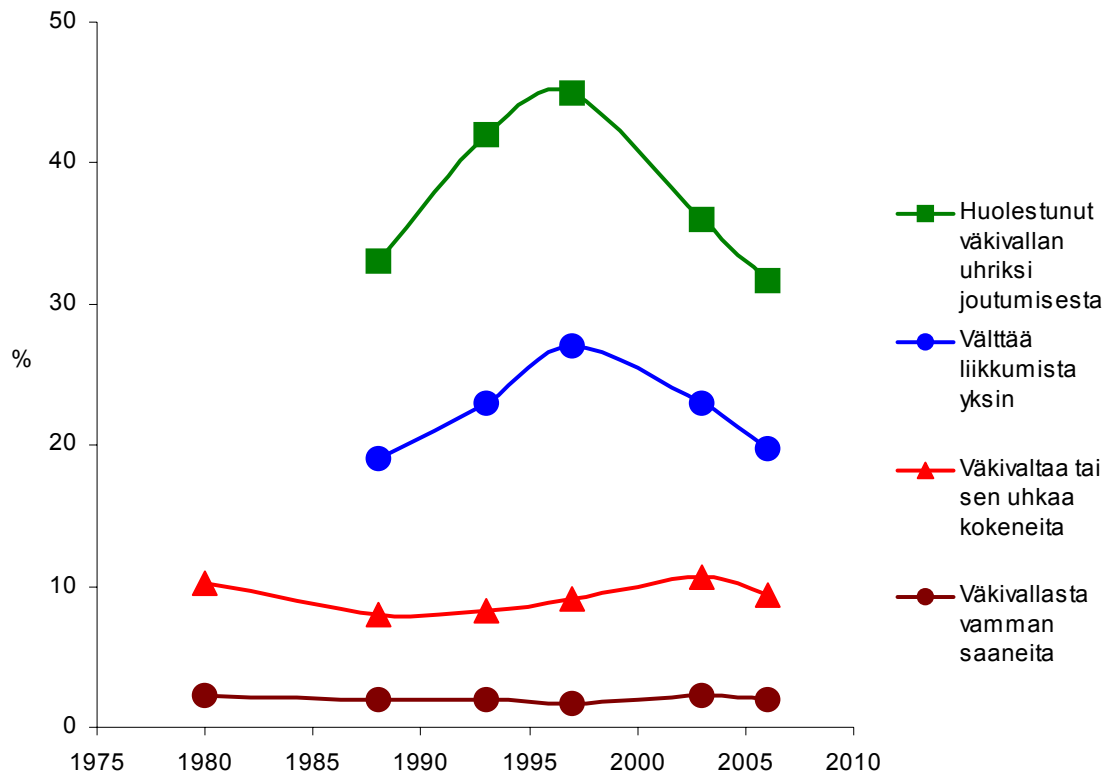
Uhritutkimuksissa on vuodesta 1988 kysytty myös sitä, onko vastaaja huolissaan väkivallan kohteeksi joutumisesta, tai onko hän haluton liikkumaan jollakin alueella kotinsa lähistöllä iltaisin. Tässä tarkastelussa on käytetty ilmaisua ”pelko”, vaikka lomakkeen kysymyksissä kyseinen sana ei esiinny.

Kuviossa 7 on vertailtu väkivallan kohteeksi joutumisen kehitystä ja väkivallan pelon kehitystä. Tässä väkivallan pelko tarkoittaa huolta kohdata väkivaltaa iltaisin kodin ulkopuolella. Väkivallan pelko nousi voimakkaasti vuosien 1988 ja 1997 välillä, mutta laski yhtä voimakkaasti vuoden 1997 jälkeen.

Kuten kuviosta 7 nähdään, todellisen väkivallan määrä ja toisaalta väkivallan yleinen pelko näyttäisivät kehittyneen eri tavalla. Pelko nousi ja laski samalla kun väkivaltaa kokeneiden osuus pysyi verraten vakaana. Väkivallan pelon määrä ei näyttäisi yksinkertaisella tavalla peilaavan tai heijastavan väkivallan määrän kehitystä. Kun tarkastellaan väkivallan pelon kehitystä, sitä ei voida selittää pelkästään väkivaltatapahtumien yleisyydellä väestössä.

Kuvio 6 Vähintään lyönnin sisältäneet väkivaltatapaukset 1980–2006, joista tehtiin rikosilmoitus poliisille, % 15–74-vuotiaista

Kuvio 7 Väkivallan pelon ja väkivaltauhrikokemusten esiintyvyys, % 15–74-vuotiaista. Käyrien pisteet vastaavat mittausvuosia

Väkivallan pelon nousu 1988–1997 ilmentänee useita yhteiskunnallisia tekijöitä. Suuri taloudellinen lama ja korkea työttömyys aiheuttivat yleistä turvattomuutta, joka saattoi ilmetä väkivallan pelkona. Kansallisten uhriaineistojen pohjalta tehdyn tutkimuksen perusteella tiedetään, että työttömyys lisää rikospelkoa, kun omien rikosuhrikokemusten vaikutus on vakioitu (Smolej & Kivivuori 2006). Myös Itä-Euroopan mullistukset saattoivat vaikuttaa väkivaltapelkoihin. Samoihin aikoihin maassamme tapahtui melko voimakasta maahanmuuton lisääntymistä ja yleistä kansainvälistymistä. Nekin saattoivat osaltaan lisätä väkivaltapelkoja, vaikka ne eivät lisänneet todellista väkivaltaa. Neljäntenä tekijänä voidaan mainita rikosuutisoinnin voimakas kasvuvaihe vuoden 1988 jälkeen. Se ilmeni sekä lehdistössä että televisiuutisissa.

Kirjallisuus

Heiskanen, Markku (2005). Työpaikkaväkivalta Suomessa. Teoksessa Reino Sirén & Päivi Honkatukia (toim.): Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216, Helsinki.

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino (2006). Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225, Helsinki.

Sirén, Reino & Honkatukia, Päivi (2005). Johdanto: Väkivallan yleiskuva 1980–2003. Teoksessa Reino Sirén & Päivi Honkatukia (toim.): Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216, Helsinki.

Sirén, Reino & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha & Aaltonen, Mikko (2007). Suomalaisen kokema väkivalta 1980–2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 74, Helsinki.

Smolej, Mirka & Kivivuori, Janne (2006). The Relation Between Crime News and Fear of Violence. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 7:2, 211–227.

Tutkimusaineisto

Aineiston kerääminen. Tutkimuksen haastattelut teki Tilastokeskus. Aineisto kerättiin haastattelemalla puhelimitse 7 715 Väestötietojärjestelmästä poimittua 15 vuotta täyttäneitä henkilöä maaliskuussa ja elokuussa 2006. Jos henkilölle ei löydetty puhelinnumeroa, häntä haastateltiin käymällä hänen kotonaan. Haastattelukielet olivat suomi ja ruotsi. Lähtöotoksen koko oli 10 097 henkilöä. Vastausprosentti oli 76,4. Katoa oli eniten miehissä ja nuorissa ikäryhmissä. Tulokset on laskettu painottamalla otostiedot vastaamaan elokuun 2006 väestötasoa, pois lukien laitosväestö ja ulkomailla asuvat. Aineistoon on samalla tehty katojen korjaus sukupuolen, ikäryhmän ja asuma-alueen mukaan. Kansallisten uhritutkimusten vastausprosentti on viimeisen 25 vuoden aikana alentunut. Ilmiö on yleinen kyselytutkimuksissa eikä liity erityisesti uhritutkimukseen. Vuoden 2006 vastausprosenttia (76 %) voidaan pitää tyydyttävänä nykyoloissa.

Kansallisten uhritutkimusten vastausprosentit 1980–2006

1980	92,2 %
1988	86,9 %
1993	85,3 %
1997	81,9 %
2003	81,0 %
2006	76,4 %

Väkivallan mittaaminen. Uhkailu ja väkivalta määriteltiin luettelemalla joukko niitä kuvaavia tyyppisiä tilanteita. Uhkailu ja väkivalta käsittivät uhkailun ja liikkumisen estämisen, tönimisen ja kiinni tarttumisen, lyönnin, josta ei seurannut näkyvää jälkeä, lyönnin, josta aiheutui mustelmia, haavoja tai luunmurtumia, aseellisen väkivallan, seksuaalisen väkivallan ja muun väkivallan. Tutkimuksessa kysyttiin väkivallan lisäksi erilaisista tapaturmista ja omaisuusrikosten uhriksi joutumisesta.

Estimaattien tilastollinen merkitsevyys. Tulokset ovat otokseen perustuvia estimaatteja. Satunnaisvaihtelun vaikutusta tulokseen voidaan kuvata luottamusväleillä. 95 prosentin luottamusväli on koko otoksen tasolla karkeasti arvioiden +1 prosenttiyksikköä prosenttilukuestimaatin koosta, miesten tai naisten tulosten tasolla noin +1,5 prosenttiyksikköä. Kaikki vuosien 2003 ja 2006 prosenttilukujen erot on tilastollisesti testattu. Tuloksia on valikoidusti kommentoitu raportin tekstissä.

Vertailtavat haastattelukysymykset on toistettu yllä mainituin poikkeuksin jokseenkin samanlaisina eri tutkimusvuosina. Tutkimuksen tietojenkeruusetelma on myös ollut sama. Uhrihaastattelut on tehty Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen yhteydessä.